

Lukkarin lukuopissa

Kaksi päivää on mennyt. Lukkarin väkituvassa pöydän ympärillä istuvat veljet, jämäten aapistoa niinkuin sanelee heille milloin lukkari itse ja milloin hänen pieni kahdeksan-vuotias tyttärensä. Niin he, aapiskirjat avattuina kourissa, harjoittelevat lukua hartaasti, hikisillä otsilla. Mutta ainoastaan viisi Jukolan poikaa nähdään istuvan penkillä pöydän takana. Missä ovat Juhani ja Timo? Tuollahan häpeänurkassa lähellä ovea he seisovat, ja heidän tukkansa, jossa äsken oli kiemarrellut lukkarin jäntevä koura, töröttää vielä korkeassa pörrössä.

Vallan vitkaa edistyi veljesten oppi, jota ei jouduttanut heidän opettajansa peloittava kiinteys, vaan päinvastoin kangisti aina enemmän heidän haluansa ja mieltänsä. Juhani ja Timo tunsivat tuskin enemmän kuin A:n; toisten taito oli kuitenkin astunut muutaman kirjaimen kauvemmas. Mutta huikean poikkeuksen heistä kaikista teki veli Eero, joka jo oli jättänyt aapiston ja harjoitteli tavaamista oikein vikkellästi.

Ilta läheni, mutta tämän päivän kuluessa eivät olleet veljet vielä maistaneet ruuan einettä. Sillä lukkari, joka oli pannut heidän eväänsä takavarikkoon, koetti nälänkin piinalla kiihoittaa heidän haluansa lukuun. Niinpä, kiukkuisen nälän likistämänä, seiso Juhani loukossansa, ravistellen pyöreätä päätänsä, syljeskellen ja heitellen opettajansa puoleen mulkoilevia häränsilmiä. Mutta torkkuen seiso hänen rinnallansa Timo, huolimatta maailman menosta.–Vihdoin kuitenkin pysäytti lukkari lukemisen ja lausui: »Pidättäkää nyt ja syökää, te puuhevoset, möykyttäkää kuin märehivät pukit tarhassa. Mutta muistakaa, tämän atrian perästä ei pidä tuleman huulillenne yhtään suuruksen murenata ennen kuin aapisto on päässä, te visa-kalloiset sonnit. Tunnin annan teille atrian-ajaksi, mutta ovesta ette käy vielä askeltakaan ulos. Katsonpa terveelliseksi pidentää arestianne aina iltaan asti, hyvin terveelliseksi. Mutta avatkaa nyt kitanne, sillä paikalla saatte eväs-laukkunne kynsiinne.» Niin hän haasteli, poistui ja lähetti piian kautta veljeksille heidän eväänsä, mutta ovi teljettiin tuikeasti.

TIMO. Missä on pussini?

LAURI. Tuossa sinun, tässä minun. Syönpä vaikka pieniä kiviä nyt.

JUHANI. Nyt ei syödä yhtään ainoata einettä!

LAURI. Mitä? Eikö syötäisi nyt?

JUHANI. Ei einettäkään!

LAURI. Sulje ennen kämmenelläsi meren kurkku.

JUHANI. Olkoot pussit koreasti rauhassa.

AAPO. Mikä on tarkoitukses?

JUHANI. Tehdä lukkarille kiusaa. Ei nyt syödä ennen kuin on nousnut huomispäivä. Vereni kiehuu, pojat, ja Keitulan tuulimyllynä pyörii pääni. Mutta kiusa vasten kiusaa!

AAPO. Sille kiusalle nauraisi ukkomme aivan sulavasti.

JUHANI. Anna hänen nauraa! Minä en syö.--Eero tavailee jo, kas, kas.--Minä en syö.

TUOMAS. En minäkään tässä, mutta Sonnimäen nummella tuolla. Siellä istun kohta kanervaisella polstarilla.

JUHANI. Oikein! Siellä, siellä kohta pyllyilemme.

EERO. Minä suostun tuumaan, pojat.

AAPO. Mitä hulluuksia taas?

JUHANI. Vankeudesta pois!

AAPO. Ymmärrys hoi!

JUHANI. Sonnimäen hongisto hoi!

EERO. Niin juuri! Ja ymmärrys vastasi: hoi.

JUHANI. Vastasi kuin poika.

AAPO. Simeoni, koeta parastas.

SIMEONI. Siivosti, veljet! Mutta sanonpa, ettei ole meistä lukumiehiksi, ja sentähden jääkööt hyvästi siinä kohdassa kaikki puuhat. Olkoon toki elämämme nuhteeton ja siivo; sillä me taidamme elää kristittyinä ihmisinä ilman luvun-taitoakin, kun vaan uskomme.

AAPO. Kaadathan sinä riivattu, vaan et nosta.

JUHANI. Simeoni haastelee oikeuden ja kohtuuden kieltä. Pois tästä, pojat; luontoni ei kestä kauemmin.

TUOMAS. Sydäntäni nirstelelee nähdessäni kuinka Juhania jauhetaan. Pois, pojat!

JUHANI. Päätetty asia. Mutta älä surkuttele minua, Tuomas; sillä kosto on kädessäni. Onhan minua kuranssattu, revitty kuin kravunsyöttiä, totisesti! Ja onpa taskussani aika hamppu-pivo, lukkarin rohtima hamppu-pivo. Mutta ellei se vihko kerran tukkee lukkarin kitaa, niin tapahtuu se siitä syystä, että teen tavarastani jonkunlaisen koneen ja kappaleen. Lukkarilla on kaula, jaa, hänellä on kaula; mutta enpä hiiskahdakaan enemmin nyt.

EERO. Minä ehkä tiedän toisen ja paremman neuvon. Hius-kiemurasta, jota säilyttelet plakkarissas, kierrämme oivan ongen-siiman lukkarille lahjaksi hyvän opetuksen edestä. Mutta miksi yllytän syntiin, koska tiedän ja kaikki yksimielisesti myönnämme, että kuritus tekee sanomattoman hyvää, niinkuin veljellisesti juttelimme tiellä.

JUHANI. Eero tavailee jo. Kas kilttiä poikaa vaan.

EERO. Häpeä kyllä näin vanhan vasta tavaamista harjoitella.

JUHANI. Vanhan? Entäs meidän toisten ikä?

SIMEONI. Hän pistelee.

JUHANI. Niin, pisteletpä taas, sinä ohdake nisupellossamme, sinä katkera happamus Jukolan kristillisessä veli-taikinassa, sinä piikki-sika, piikki-porsas, sinä sammakko!

SIMEONI. Hiljaa, lukkarin tähden hiljaa!

JUHANI. Korttikaalista ulos kaikki yksimielisesti! Joka nyt vastaan pinnistää, köniinsä saa.

TUOMAS. Kaikki liriin, kaikki!

AAPO. Timo, lujamielinen veljeni, mitä sanot?

TIMO. »Ettei tule tuohesta takkia, eikä vanhasta pappia», sentähden »pillit pussiin ja pois» ja kaikki yhdestä päästä. Taidanpa kiinnittää asiani vielä yhdellä sanalla: »kahden puolen kirves hiotaan».

AAPO. Lauri, kuinka teet?

LAURI. Käyn tästä Sonnimäelle.

AAPO. Ah! vaikka kuolleet haudoistansa huutaisivat: te niskurit, te hullut miehet!

JUHANI. Ei auttais sittenkään, vaan mars, poika! Tuletko? Muutoin—Herra Kiesus!—tästä leimahtaa ja läimähtää. Tuletko?

AAPO. Minä tulen. Mutta vielä yksi sana.

TUOMAS. Ei auttaisi nyt tässä tuhannenkaan sanaa.

JUHANI. Ei vaikka jokaisella sanalla olisi tuhannen miekkaa.

EERO. Ja jokaisella miekalla tuhannen terää.

JUHANI. Tuhannen tulta-iskevää terää. Niin juuri; ei auttais sittenkään. Maarstrannista pois, Sipirjasta pois, pois hirmuisesta aarniosta kuin seitsemän luotia kanuunan kidasta! Tässäpä on sekä luoti että kanuuna, ladattu kanuuna, joka kuumenee kuumenemistaan, nyt se on tulipunainen, ja kohta paukahtaa. Voi armaat veljet ja sukulaiset ja saman äitin kantamat! te näitte kuinka hän lierutti tämän otsavihkoni etusormensa ympäri, kahmasi sitten kaikella kourallansa näin, kas tällä tavalla, ja sitten ravisti hän, että hampaat helähti. Hm!

TUOMAS. Minä näin sen ja poski-lihani pullistuivat vihasta.

EERO. Minä kuulin kuinka Juhanin hampaat helähti, näin kuinka Tuomaan poski-lihat pullistuivat, ja minä kauhistuin, mutta kiitinpä sentähden Jumalaa teidän puolestanne, muistaissani kuinka hyvää kuri kuitenkin tekee.

JUHANI. Älä, rakas veljeni, saata tuli-lunttua kanuunan vänykpannuihin, nimittäin näihin kahteen korvaani, sitä älä tee.

TUOMAS. Miksi häntä äköittelet, Eero?

JUHANI. Eero onkin lukkarin lillipoika. No hyvähän sekin, vallan hyvä. Mutta mitä pahaa olen minä tehnyt, että lukkari minua näin räökkää? Onko se rikos, että on minulla niin kova pää? Eihän paljon puutu etten itke.

TIMO. Mitä olen minä tehnyt, koska näin riivatusti tukkaani vanutetaan? Siitäkö syystä, että on minulla se järki, jonka Jumala minulle kerran viisaudessansa antoi?

LAURI. Kolme tukkapölyä olen minä saanut.

JUHANI. Kaikilla meillä on täältä makeita muistoja.–Ovi auki!

AAPO. Huomaa, että olemme telkien takana.

TIMO. Puskuri on päällä, vahva puskuri.

JUHANI. Kätkee kuin korsi; mutta toiseksi: onhan tuossa akkuna. Yksi huhmaus pussillani, ja kuuluupa korea helinä ja kilinä.

AAPO. Onhan pääsi jo perin pyörässä.

JUHANI. Kahden päivän pyörittämisestä, kahden päivän pyörittämisestä, veikkoni!

SIMEONI. Ei akkunaa sentähden särjetä, vaan keskustelkaamme koreasti lukkarin kanssa.

JUHANI. Mene helvettiin keskustelemaan perkeleen kanssa!–Akkuna säpäleiksi ja vankeudesta pois! »Ulos koko pataljoona!» huusi kapteeni vihoissansa.

TUOMAS. Ovi hakaan, Eero!

EERO. Niin juuri; linnan isoportti kiini pataljonan marssiessa västingin takaportista ulos.–Ha'assa on ovi.

AAPO. Minä varoitin teitä!

JUHANI. Tehty on tehty. Katsos tuossa!

AAPO. Sinä hirmuinen, julkijumalaton!

SIMEONI. Kas niin! Se on tehty! Siinähan akkuna sälähti!

JUHANI. Akkuna sälähti ja taivas välähti, kun kerran vaan keikahti Jussin pussi! Se oli Laiska-Jaakon mälli.

SIMEONI. Meitä poloisia!

JUHANI. Tie on auki, lähdetkö liikkeille?

SIMEONI. Minä seuraan teitä, velikulta!

JUHANI. Aapo, tie on auki, lähdetkö liikkeille?

AAPO. Miksi nyrkki pystyssä, sinä hullu? Minä seuraan, seuraan! Mitähän tässä enää muuta, koska kerran on palanen kelkassamme.

JUHANI. Istu ja pala!

TUOMAS. Kaikki pussit selkään ja akkunasta ulos! Porstua tömisee.

JUHANI. Onko se lukkari? Minä sivuun häntä.

TUOMAS. Tule!

JUHANI. Se on lukkari. Minä sivuun häntä hieman.

TUOMAS. Pois! sanon minä.

JUHANI. Älä astu tielleni nyt. Minä rakastan sinua, Tuomas veljeni.

TUOMAS. En päästä sinua tekemään hirmutöitä. Riennä nyt vaan kanssani akkunasta ulos; tuollahan jo pelto-murulla kaapaisevat toiset. Tule!

JUHANI. Hellitä! Mitä pelkääät sinä hirmutöitä? Hänen otan vaan koreasti polvilleni, nostan ylös takkinsa pitkät liepeet ja nassielen häntä paljaalla kämmenelläni, ja totta on tekevä tämä kämmen. Hellitä, armas veljeni, muutoin sydämeni halkee kuin Korkin säkkipilli. Hellitä! sinä näet kuinka pääni höyryy.

TUOMAS. Olemmepa ikuiset vihamiehet, ellet tottele minua nyt. Huomaa mitä sanoin.

JUHANI. Mennään sitten. Mutta enpä suostuisi tähän, jos en sydämestäni sinua rakastaisi.

He vaikenivat, viskasivat itsensä akkunasta mäelle ja juoksivat nopeasti yli lukkarin perunapellon. Saralla kilkahtelivat pienet kivet, multa-kokkareet lentelivät korkealle ilmaan, ja pian he katosivat tiheään lepistöön toisten jäljessä. Silloin lukkari vihan hirmuisella muodolla rynkäs sisään, heiluttaen kourassansa meren-ruokoista, jykevätä sauvaa. Korkealla, kiljuvalla äänellä huuteli hän karkureita, mutta turhaan. Ulos lepistöstä kirmasivat veljekset, juoksivat yli kivisen, kallionkieluisen tienoon, siitä halki ahtaan katajiston, siitä yli pappilan avaran, kaisla-rantaisen Neulaniemen niitun, viimein poikki lakean, kumisevan ahon, ja seisoivat santaisella tiellä, Sonnimäen kaltevan nummen alla.

Aleksis Kivi, Seitsemän veljestä (3. luku)